

Управління
ШКОЛОЮ

Ініціативи
освітян,
що варті
уваги та
підтримки

УДК 37.011.
3-051:1(092)(477)

Олександр
ЛАВРІНЕНКО

Завідувач відділу змісту і технологій навчання дорослих Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України, професор, упорядник і зберігач музейних фондів та експонатів, науковий керівник меморіального музею-садиби академіка І.А. Зязюна

Директор школи, ліцею, гімназії № 1 2018

ДУША ІВАНА ЗЯЗЮНА, ВИПЛЕКАНА В ЛЮБОВІ ТА ЖИТТЄТВОРЧОСТІ¹

Іван Андрійович був надзвичайною Людиною: де б Він не був, чи коли зустрічався з людьми, або виступав перед різними аудиторіями – завжди все це дійство супроводжувалося якоюсь «живинкою-родзинкою», створювалася особлива атмосфера – в ній хотілося БУТИ!

Тож мені самій було важливо, і як педагогу корисно й цікаво дізнатися про те, як зростав малий Іванко, хто з рідних був для нього впливовим вихователем, перефразуючи В.О. Сухомлинського: «хто вів Його з дитинства за руку і з Ким (і чому) Він йшов»... Розказати про це, як і про його молоді роки взагалі, про людські вибори, що вдавалося, а що ні, як реагував, чи сам все вирішував, чи хтось допомагав опанувати важкі ситуації та ін., ми й попросили професора Лавріненка О.А., рідного племінника І.А. Зязюна, з яким він мешкав останні роки свого життя. Як на мене, йому це вдалося, бо з його розповіді постає опочуттєвлений, якби сказав сам Іван Андрійович, образ знаного, знайомого нам та одночасно і незнайомого, але такий, за яким люди самі взмозі зробити висновки, якою Людиною він був, та захотіли б ще й на власні очі побачити, почути, відчути ту атмосферу садиби-музею, в якій зростав, жив і творив наш український Учитель – Іван Андрійович Зязюн!

Ми запрошуємо вас, шановні читачі журналу, знайти час і можливість відвідати Музей разом з вчителями Ваших закладів! Переконана: коли ознайомитеся зі статтею Олександра Лавріненка, першого екскурсовода Музею, то й самі захотите його відвідати.

Ольга ВИГОВСЬКА

Зовсім не володів І.А. Зязюн нотною грамотою, проте відчував музику, спів набагато сильніше, ніж будь-який митець-професіонал.

Що стало поштовхом (первнями) неперевершеної «Зязюнівської» гармонії душі? Можливо я розкрию деякі наші сімейні таємниці, про які ніхто донині не чув (див. врізи).

¹З розповіді під час екскурсії професора Олександра Андрійовича ЛАВРІНЕНКА.

Будучи учнем старших класів Галицької середньої школи (це село Крути) Іван власноруч змайстрував передавача з декількома навушниками. Молодші брат Олексій та сестра Галя вмошувалися на простирадлі у клуні на копиці свіжого сіна, а Іван на печі налаштовував свій апарат і, як справжній диктор, розповідав малечі казки, обов'язково режисуєючи розповідь таким чином,

аби окремі моменти казкового сюжету підкріпити українською народною піснею. Уже в юності Іван прекрасно копіював голос баса, співаючи на слух басові партії.

Працюючи, після невдалого вступу до ветеринарного технікуму, завідувачем Пашківського сільського будинку культури, що містився у приміщенні зруйнованої в 30-ті роки ХХ ст. Церкви Преображення Господнього, Іван на свій страх і ризик ставив (як режисер, постановник, костюмер, музичний керівник) спектаклі для односельців. Вистави проходили надзвичайно трепетно: люди плакали, співпереживаючи героям – Назару Стодолі, Петру із «Наталки-Полтавки», часто-густо підспівуючи прямо із глядацьких місць, коли звучала в п'єсі українська народна пісня.

Пізніше, ставши студентом Київського університету імені Тараса Шевченка, **І. Зязюн** на історико-філософському факультеті створив ансамбль ложкарів. Не можна сказати, що гра на ложках – це російська традиція. Дід Івана Андрійовича – *Володимир* (по батьковій лінії) виготовляв власноруч надзвичайної краси, а головне – неперевершеної якості *дерев'яні ложки*. Перевіряючи їх на міцність дід робив музичні чудеса, вибиваючи різні ритми та мелодії, а малий Іван це бачив. Дід дозволяв Іванові спробувати заграли на ложках, вчив їх правильно тримати, затискати між пальцями, показував мелодіку видобування звуку (техніку гри) при ударі на різні частини тіла.

СІМЕЙНІ ТАЄМНИЦІ

Перше: батько – Андрій Володимирович – 1913 р. народження. Неперевершений майстер-слухач гри на балалайці. Мандрував із приятелем сусідніми селами й улаштовував танці. Гени передалися.

Один раз усього я почув як дід Андрій співає на храмове свято Спаса. Витончений класичний тенор, природна постава голосу *“Ой дубе мій, дубе, зелений мій дубе, а на тім дубочку два голуби гуде”* – Сіверська старовинна українська народна пісня. Дід Андрій завжди наспівував цю пісню біля бджіл, навіть коли страшенно боліла поранена на фронті нога.

Сім'я Зязюнів у селі Пашківка вирізнялася надзвичайною привітністю та *“хлібосольністю”*. Особливо великою радістю для малого Івана були зібрання на великі радянські свята у хаті Андрія (Чубука) – *“Жовтня”* та *“Маївки”*, де після кількох чарок односельці заводили танок під гармошку (віртуозно на гармошці-тритонці грав унікальний майстер – дядько Олексій, якого всі ласкаво називали Лесиком) та дідову балалайку. Іван, як губка, вбирав темпоритм танцю, напам'ять знав усі рухи популярних на той час у Пашківці танців – *“Каранет”*, *“Польки”*, *“Краков'як”* та інших.

Друге: мати – Варвара Микитівна 1918 р. народження. Її у компанії називали *“виводчиця”* – виводила природно поставленим голосом надзвичайно високі ноти. Бабусю Варю в селі знали не лише як працювиту жінку, а й неперевершеного повара. Жодне свято чи проводи до армії, проводи в останню путь чи поминальні обіди не відбувалися без її керівництва кухнею. Я навіть пам'ятаю, що під час готування страв – капуста, голубці, налисники, заливана каша – закладки продуктів з різних приводів – жінки завжди співали сумних чи веселих пісень, тужливих за молодістю: *“Ой у полі, на горбочку – там нескошена трава. Там стояли три подружки – довго плакала одна...”*

Третє: бабуся – Ганна Йосипівна – 1899 року народження – співала Іванові колоскові пісні. Так, бабуся Ганну, будучи вже у зрілому віці (за 80 років) Іван Андрійович часто просив щось заспівати. Я малим десь у 5 років підслухав неперевершену версію української народної пісні *“Йшли корови із діброви”*, яку, до слова, автентично виконав гурт *“Пікардійська терція”* так, як співають на Чернігівщині. А ще у селі Крути, де мешкала бабуся Ганна, завжди була церква, в якій багато років працювала пречудова півча (церковний хор). У цій

півчі було два діди – басы профудо. Гармонія виконання церковних творів під час літургії досить потужно вплинула на формування естетичного смаку Івана Зязюна.

У такій співочій і працюючій родині, з одвічними цінностями життєвої гармонії, обертонах української народної пісні народився Іван Зязюн.

Наповненню душі І.А. Зязюна людиноцентризмом, гуманізмом, добротворенням спонукала тісна дружба вже відомого на весь Радянський Союз ректора Полтавського педагогічного вищого закладу освіти, фундатора педагогічної майстерності, із Федором Трохимовичем Моргуном – видатним українцем, який напам'ять знав сотні історичних та героїчних поем, пісень, билин, гарно співав і підтримував, як ніхто інший, українську народну пісню, працюючи першим секретарем Полтавського обкому компартії України. Завдяки Ф.Т. Моргуну були відроджені сотні колективів автентичного українського народного співу, саме на Полтавщині популярності набули такі колективи як хор-ланки, що поправу отримували високе на той час звання “Народного”. У професійному плані Полтавщина займала провідне місце серед аматорських колективів, що популяризували українську народну пісню: Хор “ЛТАВА” (м. Полтава, керівник **Валентин Міщенко**), хор “Дніпровські зорі” (м. Кременчук), Ансамбль “Миргородські парубки” (курорт м. Миргород) і звісно неперевершений хор “Калина” Полтавського державного педагогічного інституту імені В.Г. Короленка під керівництвом заслуженого діяча мистецтв України **Григорія Семеновича Левченка**.

Грицько Левченко (так люб'язно звав ректор неперевершеного й талановитого молодого керівника, уродженця села Грабарівка Пирятинського району на Полтавщині) – керував свого часу хоровою капелею інституту й на одному із концертів виконав українську народну пісню “Ой зійшла зоря вечерова”, в якій останній куплет – “А ми люди всі, християни, до Бога всі вдаряймо, Матері Божій, Почаївській, поклін всі віддаймо” Цей ганебний факт виконання свого роду національного духовного гімну страшенно занепокоїв місцевий КДБ. Григорія Семеновича вигнали із Полтави, скасували прописку й відібрали паспорт.

І.А. Зязюн домігся, аби гоніння на маестро скасували й він почав створювати унікальний та самобутній колектив, який сьогодні знаний не лише в Україні, а й у багатьох країнах близького та далекого зарубіжжя.

Традиція гри на ложках – польки, танцювальні ритми, частівки, сороміцькі українські народні пісні у селі Пашківка – не пройшли повз почуття Івана. Це був справжній знавець техніки гри на ложках і неперевершений майстер виконання.

В останні дні свого життя Іван Андрійович в українській народній пісні знаходив утіху, слухаючи записи неперевершеної **Квітки Цицик**, хору імені Григорія Верьовки під орудою давнього друга й колеги – **А.Т. Авдієвського**.

Не випадково академік сповідував істину: **«Краса педагогічної дії – у красі душі вчителя»**. І.А. Зязюн, який ріс в оточенні людської краси, батьківської любові, щирості й правдивості, тому й обрав для пожиттєвого дослідження філософські основи категорії **«почуття»**. Зокрема, як стверджував учений на численних зустрічах з учителями-практиками, студентами педагогічних ВНЗ, аспірантами та науковими співробітниками **«...в жодному разі не можна відмежовувати знання від почуттів, оскільки людина сприймає не все, що пропонується їй для сприймання й осмислення, а лише те, що наповнене смыслом саме для неї. Ось чому вчителю, незалежно від спеціальності, слід насичувати позитивними почуттями оточення своїх учнів. Він не може розпочати заняття, якщо учні до цього позитивно не ставляться, не вважають його самого за авторитет, бо авторитет – це також надання учнями переваги вчителю в усіх діях, передусім, у педагогічних»**.